OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
YVES'A BOTA
przedstawiona w dniu 11 stycznia 2007 r. [1]

1. Niniejsze postępowanie w sprawie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni art. 7 decyzji nr 1/80 Rady Stowarzyszenia [2] z dnia 19 września 1980 r. w sprawie rozwoju stowarzyszenia między Europejską Wspólnotą Gospodarczą a Turcją [3]. Ten artykuł określa warunki, w których członek rodziny pracownika tureckiego, który jest lub był legalnie zatrudniony na rynku pracy państwa członkowskiego, nabywa prawo dostępu do zatrudnienia w tym państwie oraz wynikające z niego prawo pobytu na terytorium tego państwa.

2. Sąd odsyłający kwestionuje orzecznictwo Trybunału dotyczące zakresu temporalnego praw przyznawanych przez ten przepis dziecku pracownika tureckiego oraz warunków, w których prawa te mogą zostać ograniczone.

3. Trybunał orzekł w szczególności w wyroku z dnia 7 lipca 2005 r. w sprawie Aydinli [4], że prawo dostępu do zatrudnienia i prawo pobytu nie wygasają, gdy dziecko pracownika tureckiego ukończyło 21 rok życia i usamodzielniło się. Trybunał wskazał również, że prawa te mogą zostać ograniczone tylko w dwóch przypadkach: po pierwsze ze względów porządku, bezpieczeństwa lub zdrowia publicznego i po drugie, gdy uprawniony opuścił terytorium tego państwa na znaczny okres i bez uzasadnionych powodów.

4. W związku z wydaniem przez Trybunał ww. wyroku w sprawie Aydinli Verwaltungsgericht Darmstadt (Niemcy) pragnie przede wszystkim ustalić, czy orzeczenie to w zakresie, w którym dotyczy ono dziecka, które ukończyło 21 rok życia i nie pozostaje już na utrzymaniu rodziców, jest zgodne z art. 59 protokołu dodatkowego [5], zgodnie z którym w dziedzinach objętych protokołem Republika Turcji nie może korzystać z traktowania bardziej korzystnego niż państwa członkowskie udzielają sobie nawzajem na mocy traktatu WE.

1 — Język oryginału: francuski.

2 — Rada Stowarzyszenia została utworzona na mocy Układu ustanawiającego stowarzyszenie między Europejską Wspólnotą Gospodarczą a Turcją, podpisanego w dniu 12 września 1963 r. w Ankarze przez Republikę Turcji z jednej strony i przez państwa członkowskie EWG oraz Wspólnotę z drugiej, który został „zawarty, zatwierdzony i ratyfikowany" w imieniu tej ostatniej decyzją Rady 64/732/EWG z dnia 23 grudnia 1963 r. (Dz.U. z 1964 r., 217, str. 3685, zwanego dalej „układem stowarzyszeniowym").

3 — Tekst decyzji nr 1/80 został opublikowany w *Accord d'association et protocoles CEE-Turquie et autres textes de base*, Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich (OOPEC), Bruksela, 1992.

4 — Sprawa C-373/03, Zb.Orz. str. I-6181, pkt 27.

5 — Protokół podpisany w dniu 23 listopada 1970 r. w Brukseli oraz zawarty, zatwierdzony i ratyfikowany w imieniu Wspólnoty rozporządzeniem Rady (EWG) nr 2760/72 z dnia 19 grudnia 1972 r. (Dz.U. L 293, str. 1, zwany dalej „protokołem dodatkowym").

5. W niniejszej opinii wykażę, dlaczego moim zdaniem zakres temporalny praw przyznawanych przez art. 7 decyzji nr 1/80 dziecku pracownika tureckiego nie może być określony wyłącznie poprzez odwołanie do art. 10 i 11 rozporządzenia nr 1612/68 Rady (EWG) [6], lecz powinien być oceniany w oparciu o postanowienia traktatu dotyczące swobodnego przepływu pracowników. Następnie przedstawię, dlaczego orzecznictwo dotyczące zakresu praw przyznawanych przez art. 7 decyzji nr 1/80 dziecku pracownika tureckiego nie jest niezgodne, ogólnie rzecz biorąc, z art. 59 protokołu dodatkowego. W końcu wskażę również, dlaczego w szczególnych okolicznościach sprawy zawisłej przed sądem krajowym orzecznictwo dotyczące warunków, w których prawa wynikające z art. 7 decyzji nr 1/80 mogą zostać ograniczone, nie powoduje przyznania obywatelowi tureckiemu znajdującemu się w sytuacji takiej jak I. Derin uprawnień idących dalej aniżeli te, które przysługiwałyby pracownikowi z państwa członkowskiego.

I — Ramy prawne

6. Analiza pytań przedłożonych przez Verwaltungsgericht Darmstadt czyni koniecznym przywołanie treści niektórych przepisów definiujących prawa obywatela tureckiego przebywającego na terytorium Unii Europejskiej, mających zastosowanie w niniejszej sprawie, oraz przypomnienie ich zakresu, który został sprecyzowany w orzecznictwie.

A — *Przepisy prawne*

7. Przepisy znajdujące zastosowanie w sprawie zawiera układ stowarzyszeniowy, protokół dodatkowy oraz decyzja nr 1/80.

1) Układ stowarzyszeniowy

8. Celem układu, na co wskazuje jego art. 2 ust. 1, jest promowanie stałego i zrównoważonego wzmacniania więzi handlowych i gospodarczych między Stronami, przy pełnym uwzględnieniu konieczności zapewnienia przyspieszonego rozwoju gospodarki Republiki Turcji oraz podniesienia poziomu zatrudnienia i warunków życia narodu tureckiego.

9. W związku z realizacją tych celów układ stowarzyszeniowy przewiduje stopniowe ustanowienie unii celnej. Zgodnie z art. 12 tego układu umawiające się strony uzgodniły

6 — Rozporządzenie z dnia 15 października 1968 r. w sprawie swobodnego przepływu pracowników wewnątrz Wspólnoty (Dz.U. L 257, str. 2).

również, że uwzględniając art. 48 [7], 49 [8] i 50 [9] traktatu WE, osiągną stopniowo swobodny przepływ pracowników pomiędzy ich terytoriami. umawiające się strony uzgodniły ponadto, że uwzględniając odnośne postanowienia tego traktatu, zniosą ograniczenia swobody przedsiębiorczości i swobody świadczenia usług.

10. W tym celu stowarzyszenie obejmuje etap przygotowawczy, pozwalający Republice Turcji na wzmocnienie z pomocą Wspólnoty jej gospodarki (art. 3), etap przejściowy, podczas którego zostaną zapewnione stopniowe ustanowienie unii celnej między Turcją a Wspólnotą oraz zbliżenie polityk gospodarczych (art. 4) oraz etap ostateczny, opierający się na unii celnej i skutkujący wzmocnieniem koordynacji polityk gospodarczych umawiających się stron (art. 5).

11. Środki niezbędne do realizacji tych celów układu podejmuje Rada Stowarzyszenia, składająca się z jednej strony z członków rządów państw członkowskich i Komisji Wspólnot Europejskich oraz z drugiej strony, z członków rządu tureckiego. Rada Stowarzyszenia może również podejmować decyzje w granicach przyznanych jej uprawnień, które są wiążące dla umawiających się stron.

7 — Po zmianie art. 39 WE

8 — Po zmianie art. 40 WE.

9 — Po zmianie art. 41 WE.

12. Zgodnie z preambułą układu oraz jego art. 28 układ stowarzyszeniowy ma ułatwić w późniejszym czasie przystąpienie Republiki Turcji do Wspólnoty.

2) Protokół dodatkowy

13. Protokół dodatkowy określa warunki, środki i etapy realizacji przejściowego okresu stowarzyszenia. W rozdziale II protokół dodatkowy zawiera liczne przepisy dotyczące przepływu osób i usług.

14. W art. 36 protokół przewiduje ponadto, że swobodny przepływ pracowników pomiędzy państwami członkowskimi Wspólnoty i Republiką Turcji będzie osiągany stopniowo, zgodnie z zasadami wyrażonymi w art. 12 układu stowarzyszeniowego, pomiędzy końcem dwunastego i dwudziestego drugiego roku po wejściu w życie tego układu i że Rada Stowarzyszenia zadecyduje o środkach potrzebnych do osiągnięcia tego celu.

15. W art. 59 protokół stanowi również:

„W dziedzinach objętych niniejszym Protokołem Turcja nie może korzystać z traktowania bardziej korzystnego niż państwa członkowskie udzielają sobie nawzajem na mocy Traktatu ustanawiającego Wspólnotę”.

3) Decyzja nr 1/80

16. Zgodnie z brzmieniem jej trzeciego motywu decyzja nr 1/80 zmierza do ulepszenia w wymiarze socjalnym systemu, z którego korzystają pracownicy i członkowie ich rodzin, w porównaniu z systemem ustanowionym przez decyzję nr 2/76 Rady Stowarzyszenia z dnia 20 grudnia 1976 r.

17. Decyzja 2/76 realizowała pierwszy etap wprowadzenia w życie art. 12 układu stowarzyszeniowego oraz art. 36 protokołu dodatkowego. Przewidywała ona na rzecz pracowników progresywne prawo dostępu do zatrudnienia w przyjmującym państwie członkowskim oraz na rzecz dzieci tych pracowników — prawo dostępu w tym państwie do kształcenia ogólnego [10].

18. W art. 6 decyzja nr 1/80 definiuje prawa pracownika tureckiego w przyjmującym państwie członkowskim, a w art. 7 tej samej decyzji — prawa członków rodziny tego pracownika w tym państwie.

19. Prawa przyznawane przez art. 6 decyzji nr 1/80 mają charakter progresywny w zależności od okresu legalnego zatrudnienia pracownika w przyjmującym państwie członkowskim. Artykuł 6 stanowi:

„1. Pracownik turecki legalnie zatrudniony na rynku pracy państwa członkowskiego ma w tym państwie, z zastrzeżeniem postanowień art. 7 dotyczącego dostępu członków jego rodziny do zatrudnienia, prawo:

— po roku legalnego zatrudnienia — do odnowienia pozwolenia na pracę u tego samego pracodawcy, o ile jego stanowisko zostaje zachowane;

— po trzech latach legalnego zatrudnienia, z zastrzeżeniem pierwszeństwa pracowników z państw członkowskich Wspólnoty — przyjęcia, w tym samym zawodzie u dowolnego pracodawcy, oferty pracy złożonej na normalnych warunkach i zarejestrowanej przez służby zatrudnienia tego państwa członkowskiego;

— po czterech latach legalnego zatrudnienia — swobodnego dostępu do dowolnej pracy najemnej.

10 — Artykuł 2 i 3 decyzji nr 2/76.

2. Urlopy wypoczynkowe i nieobecność w pracy z powodu macierzyństwa, wypadku przy pracy lub krótkotrwałej choroby są wliczane do okresu legalnego zatrudnienia. Okresy niezawinionego bezrobocia, należycie poświadczone przez właściwe władze oraz nieobecność w pracy z powodu długotrwałej choroby, jakkolwiek nie zaliczają się do okresu legalnego zatrudnienia, nie naruszają praw nabytych z tytułu poprzedniego zatrudnienia.

[…]" [tłumaczenie nieoficjalne, podobnie jak wszystkie cytaty z tej decyzji poniżej].

20. Jeżeli chodzi o art. 7 decyzji nr 1/80 to dokonuje on rozróżnienia pomiędzy z jednej strony członkami rodziny pracownika tureckiego, którzy uzyskali zgodę na dołączenie do niego w przyjmującym państwie członkowskim i którzy zamieszkiwali na terytorium tego państwa przez pewien okres, a z drugiej strony dziećmi pracownika tureckiego, które w tym państwie przyjmującym ukończyły kształcenie zawodowe. Artykuł 7 decyzji nr 1/80 stanowi:

„Członkowie rodziny pracownika tureckiego legalnie zatrudnionego na rynku pracy państwa członkowskiego, którzy uzyskali zgodę na dołączenie do niego:

— mają prawo przyjęcia — z zastrzeżeniem pierwszeństwa pracowników z państw członkowskich Wspólnoty — dowolnej oferty pracy, jeżeli zamieszkują tam legalnie od co najmniej trzech lat;

— korzystają z dostępu do dowolnej pracy najemnej, jeżeli zamieszkują tam legalnie od co najmniej pięciu lat.

Dzieci pracowników tureckich, które ukończyły kształcenie zawodowe w przyjmującym państwie, niezależnie od okresu zamieszkiwania w tym państwie członkowskim, jednakże pod warunkiem legalnego zatrudnienia jednego z rodziców w tym państwie przez okres co najmniej trzech lat, mają prawo przyjąć w tym państwie członkowskim dowolną ofertę pracy".

21. Artykuł 14 decyzji nr 1/80 określa ograniczenia, którym może zostać poddane wykonywanie tych praw. Akapit pierwszy stanowi co następuje:

„Przepisy niniejszego rozdziału stosuje się z zastrzeżeniem ograniczeń uzasadnionych względami porządku, bezpieczeństwa i zdrowia publicznego".

22. Na dzień dzisiejszy Rada Stowarzyszenia nie podjęła żadnych środków zmierzających do progresywnego uchylenia ograniczeń swobody przedsiębiorczości i swobody świadczenia usług.

B — *Orzecznictwo*

23. Zakresu praw przyznawanych przez art. 7 decyzji nr 1/80 członkom rodziny pracownika tureckiego dotyczyły liczne wyroki. Zasady mające największe znaczenie dla niniejszej sprawy można podsumować w następujący sposób:

24. Bezsporne jest po pierwsze, że przepisy art. 7 akapit pierwszy i drugi decyzji nr 1/80, tak samo jak przepisy art. 6 ust. 1 tej decyzji, mają w państwach członkowskich skutek bezpośredni. Obywatele tureccy, którzy spełniają warunki określone w tych przepisach, mogą bezpośrednio powoływać się na przyznane im przez ten przepis prawa [11].

25. Ponadto z orzecznictwa tego wynika, że prawa dostępu do zatrudnienia przewidziane w dwóch akapitach art. 7 decyzji nr 1/80 mają dwa aspekty.

26. Po pierwsze korzystanie z tych praw jest obwarowane kilkoma warunkami.

27. Przede wszystkim należy mieć status „członka rodziny" pracownika tureckiego. Zakres tego pojęcia należy interpretować w oparciu o wykładnię tego samego pojęcia występującego w art. 10 ust. 1 rozporządzenia nr 1612/68, która dotyczy pracowników będących obywatelami państw członkowskich Wspólnoty [12].

28. Następnie korzystanie z praw dostępu do zatrudnienia przewidzianych w art. 7 akapit pierwszy decyzji nr 1/80 jest uwarunkowane spełnieniem wymogu zamieszkania członka rodziny pracownika tureckiego wraz z pracownikiem od przynajmniej trzech lat. Wymóg wspólnego zamieszkania odzwierciedla cel polegający na umożliwieniu połączenia rodziny pracownika w państwie przyjmującym.

11 — Zobacz w odniesieniu do art. 6 ust. 1 decyzji nr 1/80 wyroki z dnia 20 września 1990 r. w sprawie C-192/89 Sevince (Rec. str. I-3461, pkt 26) i z dnia 19 listopada 2002 r. w sprawie C-188/00 Kurz (Rec. str. I-10691, pkt 26); w odniesieniu do art. 7 akapit pierwszy tej decyzji wyroki z dnia 17 kwietnia 1997 r. w sprawie C-351/95 Kadiman (Rec. str. I-2133, pkt 28) i z dnia 22 czerwca 2000 r. w sprawie C-65/98 Eyüp (Rec. str. I-4747, pkt 25), a w odniesieniu do art. 7 akapit drugi tej decyzji wyroki z dnia 5 października 1994 r. w sprawie C-355/93 Eroglu (Rec. str. I-5113, pkt 17) i z dnia 16 lutego 2006 r. w sprawie C-502/04 Torun (Zb.Orz. str. I-1563, pkt 19). Decyzja nr 1/80, podobnie jak i decyzja nr 2/76, nie została opublikowana w dzienniku Urzędowym Wspólnot Europejskich. Trybunał orzekł, że brak publikacji, o ile może on stanowić przeszkodę w egzekwowaniu wykonywania obowiązków od podmiotów indywidualnych, nie może pozbawiać tych podmiotów możliwości powołania się względem organu państwowego na prawa, które te decyzje mu przyznają (ww. wyrok w sprawie Sevince, pkt 24).

12 — Wyrok z dnia 30 września 2004 r. w sprawie C-275/02 Ayaz (Zb.Orz. str. I-8765, pkt 45).

29. Tak samo korzystanie z prawa dostępu do zatrudnienia przyznawanego dzieciom pracownika tureckiego przez art. 7 akapit drugi decyzji nr 1/80 jest uwarunkowane spełnieniem wymogu legalnego zatrudnienia pracownika w przyjmującym państwie członkowskim przez okres co najmniej trzech lat oraz ukończenia przez dziecko kształcenia zawodowego w tym państwie.

30. Po drugie, od chwili, w której wymogi te są spełnione, art. 7 akapit pierwszy i drugi decyzji nr 1/80 przyznają członkom rodziny pracownika tureckiego samodzielne prawa dostępu do zatrudnienia w przyjmującym państwie członkowskim, które służą wzmocnieniu ich pozycji w tym państwie [13] i które są niezależne od dalszego spełniania tych wymogów.

31. Trybunał orzekł również, że prawo przyjęcia w przyjmującym państwie członkowskim dowolnej oferty pracy, przewidziane przez te przepisy, nie wygasa, gdy pracownik turecki, od którego członkowie rodziny te prawa wywodzą, przestał być aktywnym podmiotem rynku pracy w tym państwie członkowskim [14]. Dla dalszego istnienia tego prawa nie ma znaczenia okoliczność, że pracownik ten powrócił do państwa swojego pochodzenia. Wynika z tego, że prawa przyznawane przez te przepisy nie są zastrzeżone na rzecz niepełnoletnich lub pełnoletnich dzieci tego pracownika, które pozostają nadal na jego utrzymaniu. Z utrwalonego orzecznictwa wynika, że art. 7 akapit pierwszy i drugi stosują się również względem pełnoletnich dzieci tego pracownika, które się usamodzielniły [15].

32. Ponadto prawa dostępu do zatrudnienia w przyjmującym państwie członkowskim, przyznawane przez te przepisy, zakładają istnienie odpowiadającego im prawa pobytu [16]. Trybunał orzeka niezmiennie, że brak prawa pobytu pozbawia prawa dostępu do zatrudnienia wszelkich skutków prawnych [17]. Wynika z tego zatem, że jeżeli członek rodziny pracownika tureckiego spełnia określone w art. 7 akapit pierwszy i drugi decyzji nr 1/80 wymogi przyjęcia dowolnej oferty pracy w przyjmującym państwie członkowskim, organy tego państwa nie dysponują już żadną możliwością przyjęcia środków dotyczących pobytu zainteresowanego, które mogłyby utrudnić mu korzystanie z praw przyznanych mu bezpośrednio przez wspólnotowy porządek prawny.

33. W końcu orzecznictwo sprecyzowało, w jakich warunkach prawa te mogą zostać ograniczone. Prawa te mogą zostać

13 — Op. cit. (pkt 41 i cytowane orzecznictwo).

14 — Zobacz w odniesieniu do art. 7 akapit pierwszy decyzji nr 1/80, wyroki z dnia 16 marca 2000 r. w sprawie C-329/97 Ergat (Rec. str. I-1487, pkt 40), z dnia 11 listopada 2004 r. w sprawie C-467/02 Cetinkaya (Zb.Orz. str. I-10895, pkt 31) i ww. wyrok w sprawie Aydinli, (pkt 25 i 26). Zobacz, w odniesieniu do art. 7 akapit drugi tej samej decyzji, wyrok z dnia 19 listopada 1998 r. w sprawie C-210/97 Akman (Rec. str. I-7519, pkt 44).

15 — Wyżej wymienione wyroki w sprawie Ergat (pkt 27) i w sprawie Torun (pkt 27 i 28).

16 — Zobacz w odniesieniu do art. 7 akapit pierwszy decyzji nr 1/80 ww. wyrok w sprawie Cetinkaya, (pkt 31), w odniesieniu do art. 7 akapit drugi tej decyzji ww. wyrok w sprawie Torun (pkt 20 oraz cytowane orzecznictwo). Zobacz również w odniesieniu do art. 6 ust. 1 tej decyzji ww. wyrok w sprawie Kurz (pkt 27).

17 — Op. cit.

ograniczone, po pierwsze, gdy zainteresowany opuszcza terytorium państwa członkowskiego na dłuższy czas bez uzasadnionego powodu [18]. W takiej sytuacji zainteresowany traci w zasadzie status prawny, jaki nabył na podstawie art. 7 akapit pierwszy bądź drugi decyzji nr 1/80, ponieważ sam przerwał więzy łączące go z tym państwem członkowskim.

34. Po drugie prawa te mogą zostać również ograniczone na podstawie art. 14 decyzji nr 1/80, gdy zainteresowany stanowi zagrożenie dla porządku, bezpieczeństwa lub zdrowia publicznego [19]. Zakres stosowania wyjątku przewidzianego w tym przepisie należy interpretować odwołując się do interpretacji tego samego wyjątku przewidzianego w art. 39 akapit trzeci traktatu WE w odniesieniu do swobodnego przepływu pracowników będących obywatelami państw członkowskich, którego brzmienie jest niemal identyczne z brzmieniem art. 14 decyzji nr 1/80. Z tego wynika, że środki podejmowane ze względów porządku lub bezpieczeństwa publicznego muszą być oparte na osobistym zachowaniu zainteresowanego oraz że zachowanie to musi stanowić aktualne zagrożenie dla społeczeństwa [20].

35. Te dwa przypadki, w których zainteresowany może utracić prawa, jakie wywodzi z art. 7 akapit pierwszy bądź drugi decyzji nr 1/80, zostały przez Trybunał uznane za tworzące katalog mający charakter zamknięty. Takie stanowisko zostało zajęte przez Trybunał w wyżej wymienionym wyroku w sprawie Ergat [21]. Zostało ono wyraźnie podtrzymane w wyżej wymienionych wyrokach w sprawie Cetinkaya, w sprawie Aydinli i w sprawie Torun, w których powstało pytanie, czy w wyniku skazania zainteresowany utracił prawa, które wywodzi z art. 7 akapit pierwszy bądź drugi decyzji nr 1/80.

36. W wyżej wymienionym wyroku w sprawie Cetinkaya Trybunał odrzucił twierdzenie rządu niemieckiego, zgodnie z którym prawo dostępu do zatrudnienia i prawo pobytu mogą zostać utracone w następstwie skazania na karę pozbawienia wolności oraz późniejszego odbywania leczenia odwykowego w związku z tym, że podczas odbywania kary pozbawienia wolności oraz leczenia odwykowego zainteresowany przestał być aktywnym podmiotem rynku pracy przyjmującego państwa członkowskiego.

37. Trybunał orzekł, że w takiej sytuacji zainteresowany, o ile nie opuścił on terytorium tego państwa na znaczny okres i bez uzasadnionych powodów, może zostać pozbawiony praw, które wywodzi z art. 7 akapit pierwszy decyzji nr 1/80 tylko na podstawie art. 14 tej decyzji [22].

38. Wyczerpujący charakter wyżej wymienionego katalogu przypadków został dodatkowo potwierdzony w wyżej wymienionym wyroku w sprawie Aydinli, do którego to w szczególności odwołuje się sąd odsyłający.

18 — Wyżej wymieniony wyrok w sprawie Ergat (pkt 48 i cytowane orzecznictwo).

19 — Op. cit. (pkt 46).

20 — Wyżej wymieniony wyrok w sprawie Cetinkaya (pkt 43 i 44).

21 — Punkty 46–49.

22 — Wyżej wymieniony wyrok w sprawie Cetinkaya (pkt 38).

39. C. Aydinli jest obywatelem tureckim, który uzyskał zgodę na dołączenie do rodziców w Niemczech w wieku lat piętnastu. C. Aydinli ukończył kształcenie zawodowe w tym państwie i był pracownikiem najemnym u tego samego pracodawcy przez okres pięciu lat. Posiadał również pozwolenie na pobyt w tym państwie członkowskim wydane na czas nieokreślony.

40. Został on zatrzymany pod zarzutem nielegalnego handlu narkotykami w znacznych ilościach, następnie tymczasowo aresztowany i skazany na karę trzech lat pozbawienia wolności, na poczet której zaliczony został okres tymczasowego aresztowania.

41. Po odbyciu przez C. Aydinliego części kary wykonanie kolejnej części zawieszono w celu umożliwienia mu poddania się długotrwałemu leczeniu odwykowemu, które zakończyło się powodzeniem. Okres leczenia został zaliczony na poczet orzeczonej kary pozbawienia wolności, a wykonanie pozostałej części zostało zawieszone. Od czasu zakończenia leczenia C. Aydinli pracuje u swego ojca w Niemczech.

42. Organy niemieckie zarządziły jego natychmiastowe wydalenie zgodnie z prawem krajowym, które stanowi, że cudzoziemiec prawomocnie skazany na karę nie niższą niż trzy lata pozbawienia wolności z powodu naruszenia przepisów ustawy o środkach odurzających, bez warunkowego zawieszenia jej wykonania, obligatoryjnie podlega wydaleniu.

43. Sąd odsyłający, do którego wpłynęła skarga C. Aydinli'ego na decyzję o wydaleniu, przedłożył Trybunałowi rozliczne pytania prejudycjalne zmierzające do umożliwienia mu dokonania oceny zgodności tej decyzji z decyzją nr 1/80.

44. W wyżej wymienionym wyroku w sprawie Aydinli Trybunał rozpoczął od sprecyzowania, że sytuację C. Aydinli'ego, który był zatrudniony przez tego samego pracodawcę przez okres pięciu lat w przyjmującym państwie członkowskim, należy analizować jako należącą do zakresu zastosowania art. 7 akapit pierwszy decyzji nr 1/80, który to przepis stanowi lex specialis na korzyść członków rodziny pracownika tureckiego.

45. Trybunał potwierdził, że prawo dostępu do zatrudnienia i prawo pobytu, przyznawane przez ten przepis, są niezależne od okoliczności, że w spornym okresie zainteresowany jest pełnoletni i nie zamieszkuje już razem ze swoimi rodzicami, lecz usamodzielnił się i sam pracuje w odnośnym państwie członkowskim [23].

23 — Punkt 22 oraz ww. orzecznictwo.

46. Trybunał potwierdził również, że prawa te mogą zostać zakwestionowane przez organy przyjmującego państwa członkowskiego jedynie w dwóch przypadkach, mianowicie jeżeli obecność obywatela tureckiego na terytorium tego państwa stwarza aktualne i poważne zagrożenie dla porządku, bezpieczeństwa lub zdrowia publicznego lub jeżeli zainteresowany opuścił terytorium tego państwa na znaczny okres i bez uzasadnionych powodów [24].

47. Trybunał doszedł do wniosku, że art. 7 akapit pierwszy decyzji nr 1/80 nie pozwala na ograniczenie uprawnień, jakie ten przepis przyznaje obywatelowi tureckiemu, znajdującemu się w takiej sytuacji jak C. Aydinli, z powodu długotrwałej nieobecności tego obywatela na rynku pracy, gdy nieobecność ta jest konsekwencją skazania na karę pozbawienia wolności, nawet kilkuletniej i wymierzonej początkowo bez zawieszenia jej wykonania, po której następuje długotrwałe leczenie odwykowe.

48. W tym zakresie Trybunał podkreślił, że art. 7 akapit pierwszy tiret pierwsze i drugie przyznają członkom rodziny pracownika tureckiego prawo do zatrudnienia, ale nie nakładają na nich obowiązku wykonywania pracy najemnej, jak czyni to art. 6 ust. 1 tejże decyzji [25].

24 — Punkt 27 oraz ww. orzecznictwo.

25 — Punkt 29.

49. W wyżej wymienionym wyroku w sprawie Torun Trybunał orzekł, że orzecznictwo, zgodnie z którym w przypadku skazania prawo dostępu do zatrudnienia i prawo pobytu przyznawane przez art. 7 akapit pierwszy decyzji nr 1/80 mogą zostać ograniczone jedynie w dwóch wyżej wymienionych przypadkach, może być także stosowane do sytuacji dzieci pracownika tureckiego należących do podmiotowego zakresu zastosowania art. 7 akapit drugi tej decyzji [26].

50. W żadnym z wyroków cytowanych powyżej Trybunał nie odniósł się wyraźnie do art. 59 protokołu dodatkowego.

II — Stan faktyczny i przebieg postępowania przed sądem krajowym

51. Postępowanie toczące się przed sądem krajowym, które doprowadziło do zakwestionowania przez sąd odsyłający przywołanego powyżej orzecznictwa w związku z ograniczeniami ustanowionymi przez art. 59 protokołu dodatkowego, miało następujący przebieg:

26 — Wyżej wymieniony wyrok w sprawie Torun (pkt 24–26). E. Torun, obywatel turecki urodzony w Niemczech, syn obywatela tureckiego zatrudnionego legalnie w tym państwie członkowskim od ponad trzech lat, zakończył kształcenie zawodowe uzyskując dyplom mechanika przemysłowego i został skazany na karę trzech lat i trzech miesięcy pozbawienia wolności za rozbój i nielegalne nabycie środków odurzających.

52. I. Derin jest obywatelem tureckim i urodził się w dniu 30 września 1973 r. W 1982 r. dołączył do swoich rodziców w Niemczech, którzy wykonywali w tym państwie pracę najemną; ojciec w latach 1980–1986, a matka w latach 1971–1995.

53. I. Derin uczęszczał w Niemczech do szkół, na początku, w latach 1982–1988, do szkoły podstawowej, a następnie od sierpnia 1988 r. do lipca 1990 r. do szkoły zawodowej. I. Derin zakończył naukę w roku 1991, uzyskując „mittlere Reife" (dyplom ukończenia szkoły średniej niższego stopnia). We wrześniu 2001 r. podjął również szkolenie w celu przekwalifikowania się na zawodowego kierowcę towarów oraz osób.

54. W okresie pomiędzy 1991 r. a 2005 r. zainteresowany wykonywał rozmaite prace, niektóre z nich w charakterze pracownika najemnego u różnych pracodawców, inne zaś w ramach działalności na własny rachunek. Okres zatrudnienia u jednego pracodawcy nigdy nie przekraczał 1 roku u tego samego pracodawcy. W styczniu 2005 r. I. Derin ponownie podjął zatrudnienie w charakterze pracownika najemnego.

55. W 1990 r. I. Derin uzyskał zezwolenie na pobyt na czas nieokreślony. Jesienią 1994 r. I. Derin wyprowadził się od rodziców i zamieszkał samodzielnie. Jego żona, będąca również obywatelką turecką, dołączyła do niego w lutym 2002 r.

56. I. Derin został zatrzymany pod zarzutem popełnienia szeregu przestępstw. W latach 1994, 1996, 1998 oraz w lutym i sierpniu 2002 r. został skazany na kary grzywny w formie stawek dziennych. W dniu 13 grudnia 2002 r. został skazany na karę 2 lat 8 miesięcy i 2 tygodni pozbawienia wolności za zawodowy przemyt cudzoziemców w ramach działalności zorganizowanej grupy przestępczej.

57. W dniu 24 listopada 2003 r. wydana została decyzja o wydaleniu I. Derina z terytorium Niemiec na czas nieokreślony. Wniesione przez niego odwołanie od tej decyzji zostało oddalone przez Regierungspräsidium Darmstadt w dniu 15 września 2004 r. W dniu 5 października 2004 r. I. Derin wniósł skargę na tę decyzję do Verwaltungsgericht Darmstadt.

58. Sąd ten postanowił zawiesić postępowanie i wydając w dniu 17 sierpnia 2005 r. postanowienie odsyłające, które wpłynęło do sekretariatu Trybunału w dniu 26 sierpnia 2005 r., zwrócił się do Trybunału o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.

III — Pytania prejudycjalne

59. W postanowieniu odsyłającym z dnia 17 sierpnia 2005 r. Verwaltungsgericht Darmstadt stwierdza, że sporna decyzja

o wydaleniu została wydana zgodnie z prawem krajowym. Sąd ten pragnie jednak ustalić, czy decyzja ta jest zgodna z przepisami decyzji nr 1/80.

60. Sąd odsyłający wskazuje, że I. Derin, który jest objęty zakresem podmiotowym przepisów art. 7 akapit pierwszy decyzji nr 1/80, nie traci przyznanych mu przez te przepisy praw ze względu na żaden z dwóch powodów uznawanych przez orzecznictwo. W tym zakresie sąd odsyłający stwierdza, że zainteresowany nie opuścił terytorium Niemiec na znaczny okres i bez uzasadnionych powodów. Sąd ten wskazuje ponadto, że I. Derin nie stanowi aktualnego zagrożenia dla porządku publicznego w rozumieniu art. 14 decyzji nr 1/80. Sąd ten zastanawia się jednak, czy te dwie przyczyny utraty praw stanowią katalog mający charakter zamknięty.

61. W związku z tym w postanowieniu odsyłającym z dnia 17 sierpnia 2005 r. Verwaltungsgericht Darmstadt pragnie po pierwsze dowiedzieć się, czy poza przypadkiem określonym w art. 14 tej decyzji oraz w razie opuszczenia terytorium przyjmującego państwa członkowskiego na znaczny okres i bez uzasadnionych powodów obywatel turecki, który dołączył do swoich rodziców w Niemczech, traci prawo pobytu wynikające z art. 7 akapit pierwszy decyzji nr 1/80, gdy po ukończeniu dwudziestego pierwszego roku życia nie mieszka już razem z rodzicami i nie otrzymuje od nich środków utrzymania.

62. Po drugie, na wypadek udzielenia przez Trybunał na pytanie pierwsze odpowiedzi twierdzącej, sąd ten przedkłada pytanie o następującej treści:

„Czy pomimo utraty praw przysługujących mu na podstawie art. 7 [akapit pierwszy] tiret [drugie] decyzji nr 1/80 ów obywatel turecki nadal korzysta ze szczególnej ochrony przed wydaleniem na podstawie art. 14 decyzji nr 1/80, jeżeli po rozwiązaniu wspólnoty zamieszkania ze swoimi rodzicami był nieregularnie zatrudniony w charakterze pracownika najemnego, nie uzyskując w związku z posiadaniem statusu pracownika niezależnego praw wynikających z art. 6 ust. 1 decyzji nr 1/80, a przez okres wielu lat wykonywał wyłącznie samodzielną działalność gospodarczą?”.

63. W dniu 21 września 2005 r., po zapoznaniu się z treścią wyżej wymienionego wyroku wydanego w sprawie Aydinli, Verwaltungsgericht Darmstadt zastąpił pytanie pierwsze pytaniem o następującej treści:

„Czy z art. 59 [protokołu dodatkowego] zgodne jest, że obywatel turecki, który w drodze łączenia rodzin jako dziecko przeprowadził się do swoich rodziców zatrudnionych w charakterze pracowników w Republice Federalnej Niemiec, nie traci prawa pobytu wynikającego z prawa swobodnego dostępu do dowolnej pracy najemnej na podstawie art. 7 [akapit pierwszy] tiret [drugie] [decyzji nr 1/80] — z wyjątkiem przypadków określonych w art. 14 decyzji nr 1/80 oraz w razie opuszczenia

terytorium przyjmującego państwa członkowskiego na znaczny okres i bez uzasadnionych powodów — także wówczas, gdy po ukończeniu dwudziestego pierwszego roku życia nie mieszka już razem z rodzicami i nie otrzymuje od nich środków utrzymania?".

64. Sąd odsyłający zwrócił się również do Trybunału o udzielenie w razie potrzeby odpowiedzi na drugie pytanie prejudycjalne, przedłożone Trybunałowi w postanowieniu z dnia 17 sierpnia 2005 r.

65. W postanowieniu dokonującym sprostowania z dnia 21 września 2005 r. sąd odsyłający wyjaśnia, że ze względów przedstawionych poniżej ma wątpliwości co do zgodności orzecznictwa, które zostało potwierdzone w wyżej wymienionym wyroku w sprawie Aydinli, z art. 59 protokołu dodatkowego.

66. Sad odsyłający stwierdza, że zgodnie z tym orzecznictwem art. 59 protokołu dodatkowego implikuje, że pracownik turecki nie korzysta na podstawie decyzji nr 1/80 z uprawnień idących dalej aniżeli te, które obywatelom państw członkowskich przyznaje traktat. Jednakże stwierdzenie, że prawo pobytu w przyjmującym państwie członkowskim, wynikające z art. 7 akapit pierwszy decyzji nr 1/80, może zostać utracone tylko i wyłącznie w dwóch przypadkach określonych w wyżej wymienionym wyroku w sprawie Aydinli, prowadzi do zapewnienia członkom rodziny obywatela tureckiego traktowania bardziej korzystnego aniżeli to, które traktat przewiduje dla członków rodziny pracownika będącego obywatelem państwa członkowskiego.

67. Verwaltungsgericht Darmstadt przypomina w tym kontekście, że zgodnie z art. 10 rozporządzenia nr 1612/68 prawo dzieci pracownika będącego obywatelem państwa członkowskiego do osiedlenia się wraz z tym pracownikiem ma ograniczony zakres temporalny [27]. Zatem uznanie prawa I. Derina do powoływania się na prawa przyznawane przez art. 7 akapit pierwszy decyzji nr 1/80, podczas gdy ma on 31 lat, nie zamieszkuje już we wspólnocie gospodarstwa domowego ze swoimi rodzicami i nie pozostaje już na ich utrzymaniu, prowadziłoby do przyznania mu uprawnień idących dalej aniżeli uprawnienia dziecka pracownika będącego obywatelem państwa członkowskiego jako takiego.

68. Zdaniem Verwaltungsgericht Darmstadt, w ramach oceny zakresu zastosowania art. 7 decyzji nr 1/80 nie może być brana pod uwagę okoliczność, że dzieci obywateli państw członkowskich mają prawo pozostania na terytorium przyjmującego państwa członkowskiego zgodnie z przepisami traktatu dotyczącymi swobodnego przepływu osób lub innymi wynikającymi z niego uprawnieniami. Sąd ten uważa, że porównanie tych dwóch sytuacji może nastąpić tylko i wyłącznie w odniesieniu do praw nabywanych w związku z posiadaniem statusu „członka rodziny".

27 — Tytułem przypomnienia należy przywołać treść art. 10 rozporządzenia nr 1612/68, który stanowi:„1. Prawo osiedlenia się w innym państwie członkowskim wraz z pracownikiem, który jest obywatelem państwa członkowskiego i jest zatrudniony na terytorium innego państwa członkowskiego, mają następujące osoby, bez względu na przynależność państwową:
a) współmałżonek oraz zstępni poniżej 21 roku życia lub pozostający na utrzymaniu pracownika;
b) wstępni pracownika lub jego współmałżonka, pozostający na jego utrzymaniu.
2. Państwa członkowskie ułatwiają przyjęcie członka rodziny, którego nie dotyczy przepis ust. 1, jeżeli pozostaje on na utrzymaniu pracownika lub w kraju pochodzenia i zamieszkuje z nim we wspólnym gospodarstwie domowym.
3. Do celów ust. 1 i 2 pracownik powinien dysponować dla swojej rodziny lokalem o standardzie przyjętym dla pracowników krajowych w regionie, w którym jest zatrudniony, przy czym przepis niniejszy nie może powodować dyskryminacji pracowników krajowych względem pracowników z innych państw członkowskich".

IV — Ocena

A — *Uwagi wstępne*

69. Rządy włoski i Zjednoczonego Królestwa pragną dowiedzieć się, czy sytuacja, w której znajduje się I. Derin, jest objęta zakresem zastosowania art. 7 akapit pierwszy decyzji nr 1/80, jak twierdzi sąd odsyłający, czy też raczej zakresem zastosowania art. 7 akapit drugi tej decyzji.

70. Prawdą jest, że sytuację I. Derina można przedstawić jako sytuację obywatela tureckiego, który jak dziecko tureckich pracowników migracyjnych, legalnie zatrudnionych na rynku pracy państwa członkowskiego, uzyskał zgodę na dołączenie do nich na terytorium tego państwa w ramach łączenia rodzin. Bezsporne jest również, że zainteresowany regularnie zamieszkiwał ze swoimi rodzicami przez okres przynajmniej pięciu lat.

71. W związku z tym I. Derin spełnia wszystkie przesłanki nabycia prawa swobodnego dostępu do zatrudnienia i prawa pobytu przyznawanych przez art. 7 akapit pierwszy tiret drugie decyzji nr 1/80.

72. Jednakże rządy te podnoszą pytanie, czy sytuacja I. Derina nie powinna zostać zakwalifikowana jako należąca raczej do zakresu zastosowania art. 7 akapit drugi decyzji nr 1/80, który dotyczy sytuacji dziecka pracowników tureckich, które ukończyło kształcenie zawodowe w przyjmującym państwie członkowskim, ponieważ zgodnie z informacjami przedstawionymi przez sąd odsyłający zainteresowany po pierwsze w okresie od dnia 6 sierpnia 1988 r. do dnia 15 lipca 1990 r. uczęszczał do szkoły zawodowej i po drugie, we wrześniu 2001 r., podjął szkolenie w celu uzyskania uprawnień do prowadzenia samochodu ciężarowego.

73. Pojęcie „kształcenia zawodowego”, występujące w art. 7 akapit drugi decyzji nr 1/80, nie zostało w tej decyzji zdefiniowane. Również Trybunał nie sprecyzował jego treści, wskazał natomiast, jakiemu celowi służy przepis, który posługuje się tym pojęciem. Trybunał orzekł, że art. 7 akapit drugi decyzji nr 1/80 przewiduje traktowanie dzieci pracowników tureckich w szczególny sposób i ułatwia ich dostęp do zatrudnienia po zakończeniu kształcenia zawodowego w celu stopniowego realizowania swobody przepływu pracowników, zgodnie z celem tej decyzji [28].

74. W odniesieniu do tego celu jestem zdania, że pojęcie „kształcenia zawodowego” występujące w art. 7 akapit drugi decyzji nr 1/80 powinno zostać poddane wykładni porównywalnej z wykładnią tego samego pojęcia występującego w art. 150 WE, ponieważ obydwa przepisy realizują porównywalne

28 — Wyżej wymieniony wyrok w sprawie Torun (pkt 23 i cytowane orzecznictwo).

cele. Artykuł 150 WE ustanawia mianowicie dla Wspólnoty zadanie polegające na wspieraniu i uzupełnianiu działania państw członkowskich w dziedzinie kształcenia zawodowego w szczególności w celu ułatwienia integracji zawodowej i reintegracji z rynkiem pracy.

75. Trybunał nadał występującemu w traktacie pojęciu „kształcenia zawodowego" szerokie znaczenie. Zgodnie orzecznictwem pojęcie to obejmuje zatem wszystkie formy kształcenia, które służą nabyciu kwalifikacji dla wykonywania specyficznego zawodu lub pracy, lub pozwalają nabyć szczególną umiejętność służącą wykonywaniu tego zawodu lub pracy, niezależnie od wieku lub poziomu wykształcenia uczestników, nawet jeżeli program kształcenia obejmuje część w zakresie kształcenia ogólnego [29].

76. Do sądu krajowego, który jako jedyny jest kompetentny w zakresie oceny okoliczności stanu faktycznego zawisłej przed nim sprawy, należy dokonanie oceny, czy należy uznać, że uczęszczając w okresie od dnia 6 sierpnia 1988 r. do dnia 15 lipca 1990 r. do szkoły zawodowej, czy też podejmując od września 2001 r. szkolenie w celu uzyskania uprawnień do prowadzenia samochodu ciężarowego, I. Derin ukończył w przyjmującym państwie członkowskim kształcenie zawodowe w rozumieniu art. 7 akapit drugi decyzji nr 1/80.

29 — Wyrok z dnia 30 maja 1989 r. w sprawie 242/87 Komisja przeciwko Radzie (Rec. str. 1425, pkt 24).

77. Kwestia, czy do sytuacji I. Derina stosuje się akapit pierwszy, czy też drugi art. 7 decyzji nr 1/80, nie ma jednak znaczenia dla oceny pytania pierwszego przedłożonego przez sąd odsyłający.

78. Jak wykazałem, co prawda dwa akapity art. 7 decyzji nr 1/80 różnią się po części w przedmiocie przesłanek ich stosowania, jednakże co do zasady prawa, które przyznają dziecku pracownika tureckiego, oraz warunki, w których może prawa te utracić, są identyczne. W obydwu przypadkach chodzi o samodzielne prawo dostępu do zatrudnienia oraz prawo pobytu, które zgodnie z orzecznictwem nie wygasają po ukończeniu przez zainteresowanego wieku lat 21 i usamodzielnieniu się przez niego i mogą zostać utracone jedynie na podstawie art. 14 decyzji nr 1/80 oraz w przypadku opuszczenia terytorium przyjmującego państwa członkowskiego na dłuższy czas bez uzasadnionego powodu.

79. W zakresie, w jakim sąd odsyłający zmierza do wyjaśnienia przez Trybunał zgodności zakresu praw przyznawanych przez art. 7 decyzji nr 1/80 z art. 59 protokołu dodatkowego, odpowiedź na to pytanie nie zależy od tego, czy sytuacja zainteresowanego należy do zakresu zastosowania art. 7 akapit pierwszy, czy też art. 7 akapit drugi decyzji nr 1/80.

80. W związku z tym dokonam oceny pytań przedłożonych przez sąd odsyłający opierając się na założeniu przyjętym przez ten sąd, iż sytuacja I. Derina należy do zakresu zastosowania art. 7 akapit pierwszy tiret drugie decyzji nr 1/80.

B — *W przedmiocie pierwszego pytania prejudycjalnego*

81. Przedkładając pytanie pierwsze sąd odsyłający pragnie dowiedzieć się, czy orzecznictwo dotyczące warunków, w których prawa pełnoletniego dziecka pracownika tureckiego, przyznane mu przez art. 7 akapit pierwszy tiret drugie decyzji nr 1/80, mogą zostać ograniczone, nie narusza ograniczenia ustanowionego w protokole dodatkowym. Sąd odsyłający pragnie w istocie dowiedzieć się, czy orzecznictwo, zgodnie z którym obywatel turecki, który w ramach łączenia rodzin jako dziecko przyjechał na terytorium państwa członkowskiego, nie traci prawa pobytu wynikającego z prawa swobodnego dostępu do dowolnej pracy najemnej, które wywodzi z art. 7 akapit pierwszy tiret drugie decyzji nr 1/80, z wyjątkiem dwóch przypadków, mianowicie określonego w art. 14 tej decyzji oraz w razie opuszczenia terytorium przyjmującego państwa członkowskiego na znaczny okres i bez uzasadnionego powodu przyczyn, także wówczas gdy po ukończeniu dwudziestego pierwszego roku życia nie mieszka już razem z rodzicami i nie otrzymuje już od nich środków utrzymania, jest zgodne z art. 59 protokołu dodatkowego.

82. Rządy niemiecki, włoski i Zjednoczonego Królestwa uważają, że przywołane orzecznictwo jest niezgodne z art. 59, ponieważ zakres praw przyznawanych przez art. 7 akapit pierwszy tiret drugie decyzji nr 1/80 dziecku pracownika tureckiego powinien być ten sam co zakres praw przyznawanych dziecku pracownika będącego obywatelem państwa członkowskiego na podstawie art. 10 i 11 rozporządzenia nr 1612/68 [30]. Zdaniem tych rządów w związku z tym, że przepisy te dotyczą jedynie dzieci w wieku poniżej 21 roku życia lub pozostających na utrzymaniu rodziców, dziecko pracownika tureckiego, które ukończyło 21 rok życia i nie pozostaje na utrzymaniu swoich rodziców w przyjmującym państwie członkowskim, nie może już korzystać z prawa dostępu do zatrudnienia ani z prawa pobytu na podstawie decyzji nr 1/80.

83. Rządy te powołują się w tej kwestii na stanowisko reprezentowane przez rzecznika generalnego L. A. Geelhoeda w opinii przedstawionej przez niego w sprawie Ayaz [31], który proponował interpretowanie praw przyznawanych dziecku pracownika tureckiego przez art. 7 akapit pierwszy decyzji nr 1/80 w poniżej przedstawiony sposób. Zdaniem rzecznika generalnego należy rozróżnić trzy sytuacje:

— po osiągnięciu pełnoletności dziecko pozostaje na utrzymaniu pracownika,

30 — Artykuł 11 rozporządzenia nr 1612/68 stanowi:„Jeżeli obywatel państwa członkowskiego prowadzi działalność jako pracownik lub osoba pracująca na własny rachunek na terytorium innego państwa członkowskiego, jego małżonek i dzieci w wieku poniżej 21 lat lub pozostające na jego utrzymaniu mają prawo do podejmowania zatrudnienia na całym terytorium tego samego państwa, nawet jeżeli nie są obywatelami któregokolwiek państwa członkowskiego".

31 — Punkt 52 opinii.

na przykład wtedy gdy studiuje na koszt swych rodziców; w takiej sytuacji nadal jest objęte zakresem zastosowania art. 7 akapit pierwszy decyzji nr 1/80;

— dziecko jest zatrudnione na legalnym rynku pracy w państwie członkowskim; korzysta — na podstawie art. 6 tej decyzji — z własnych uprawnień;

— dziecko nie pracuje jeszcze, ani nie znajduje się już na utrzymaniu pracownika. W takiej sytuacji i po upływie rozsądnego terminu na poszukiwanie pracy traci ono co do zasady swe prawa wynikające z decyzji nr 1/80 i jego dostęp do rynku pracy określają przepisy prawa krajowego.

84. Zgodnie z tą tezą art. 7 decyzji nr 1/80 przyznaje dziecku pracownika tureckiego jedynie prawa pochodne związane ze statusem członka rodziny tego pracownika, które wygasają, gdy dziecko pracownika ukończy 21 rok życia i gdy przestanie być na jego utrzymaniu.

85. Rządy te przywołują również wyżej wymieniony wyrok w sprawie Ayaz, w którym Trybunał orzekł, że pojęcie „członka rodziny" występujące w art. 7 decyzji nr 1/80, ma ten sam zakres znaczeniowy co to samo pojęcie występujące w art. 10 ust. 1 rozporządzenia nr 1612/68.

86. Rząd Zjednoczonego Królestwa uważa, że orzecznictwo jest niezgodne z art. 59 protokołu dodatkowego również ze względów przedstawionych poniżej.

87. Rząd ten przypomina, że w wyżej wymienionym wyroku w sprawie Aydinli, Trybunał dokonał wykładni art. 7 akapit pierwszy tiret pierwsze i drugie, zgodnie z którą przepisy te przyznają członkom rodziny pracownika tureckiego prawo do zatrudnienia, ale nie nakładają na nich obowiązku wykonywania pracy najemnej, jak czyni to art. 6 ust. 1 tejże decyzji. Zdaniem tego rządu orzecznictwo to, w połączeniu z orzecznictwem dotyczącym warunków, w których prawa wywodzone z art. 7 decyzji nr 1/80 mogą zostać poddane ograniczeniom, przyznaje członkom rodziny pracownika tureckiego uprawnienia idące dalej aniżeli te, które przysługują członkom rodziny pracownika będącego obywatelem państwa członkowskiego oraz samym pracownikom będącym obywatelami państwa członkowskiego.

88. Rząd Zjednoczonego Królestwa argumentuje, że członkowie rodziny pracownika będącego obywatelem państwa członkowskiego nie dysponują bowiem ogólnym prawem do nieograniczonego czasowo pobytu na terytorium przyjmującego państwa członkowskiego.

89. Rząd Zjednoczonego Królestwa przypomina w tej kwestii, że mogą oni nabyć prawo do pozostania na terytorium tego państwa, jeżeli spełnią łącznie wymogi określone

w art. 2 i 3 rozporządzenia Komisji (EWG) nr 1251/70 [32] oraz, że analogiczne wymogi są stosowane w przypadku, gdy obywatel państwa członkowskiego wykonywał działalność na własny rachunek.

90. Rząd ten wskazuje, że również dyrektywa 2004/38 nie przewiduje tego rodzaju prawa o charakterze ogólnym.

91. Podnosi on, że art. 6 tej dyrektywy przewiduje dla obywateli Unii i członków ich rodzin prawo pobytu przez okres nie przekraczający trzech miesięcy i że po upływie tego okresu prawo pobytu jest warunkowane spełnieniem przesłanki posiadania statusu członka rodziny pracownika najemnego bądź osoby prowadzącej działalność na własny rachunek [33], bądź innych wymogów określonych w art. 7 ust. 1 lit. b)–d) tej dyrektywy [34].

92. Ten sam rząd podnosi, że członek rodziny obywatela państwa członkowskiego może korzystać z prawa pobytu ze względów osobistych mimo wyjazdu lub śmierci obywatela państwa członkowskiego na warunkach określonych w art. 12 dyrektywy 2004/38, jeżeli sam spełnia wymogi ustanowione przez art. 7 ust. 1 lit. a)–d), lub jeżeli nabył prawo pobytu stałego. Prawo pobytu stałego jednak mogą nabyć, z wyjątkiem przypadków szczególnych, obywatele Unii, którzy zamieszkują w odnośnym przyjmującym państwie członkowskim przez nieprzerwany okres pięciu lat, oraz członkowie ich rodzin, którzy zamieszkiwali wraz z obywatelem państwa członkowskiego przez ten sam okres [35].

93. Jeżeli chodzi o prawo pobytu pracownika będącego obywatelem państwa członkowskiego rząd Zjednoczonego Królestwa przypomina, że nabycie tego prawa jest uwarunkowane spełnieniem wymogu zatrudnienia w charakterze pracownika najem-

32 — Rozporządzenie Komisji (EWG) nr 1251/70 z dnia 29 czerwca 1970 r. dotyczące prawa pracowników do pozostania na terytorium państwa członkowskiego po ustaniu zatrudnienia w tym państwie (Dz.U. L 142, str. 24). Rozporządzenie to zostało uchylone z mocą od dnia 30 kwietnia 2006 przez rozporządzenie Komisji nr 635/2006 z dnia 25 kwietnia 2006 r. (Dz.U. L 112, str. 9). Uchylenie rozporządzenia nr 1251/70 uzasadnia okoliczność, iż dyrektywa 2004/38/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. w sprawie prawa obywateli Unii i członków ich rodzin do swobodnego przemieszczania się i pobytu na terytorium państw członkowskich, zmieniająca rozporządzenie (EWG) nr 1612/68 i uchylająca dyrektywy 64/221/EWG, 68/360/EWG, 72/194/EWG, 73/148/EWG, 75/34/EWG, 75/35/EWG, 90/364/EWG, 90/365/EWG i 93/96/EWG (Dz.U. L 158, str. 77), zgrupowała w ramach jednolitego tekstu prawnego uregulowania dotyczące swobodnego przemieszczania się obywateli Unii. W art. 17 tej dyrektywy przejęto zasadniczo przepisy rozporządzenia nr 1251/70, modyfikując je w doniesieniu do osób uprawnionych do pobytu przez przyznanie im silniejszego prawa pobytu stałego.

33 — Artykuł 7 ust. 1 lit. a) i d) dyrektywy 2004/38.

34 — Artykuł 7 ust. 1 dyrektywy 2004/38 przyznaje wszystkim obywatelom Unii prawo pobytu na terytorium innego państwa członkowskiego przez okres dłuższy niż trzy miesiące, jeżeli posiadają wystarczające zasoby dla siebie i członków ich rodziny, aby nie stanowić obciążenia dla systemu pomocy społecznej przyjmującego państwa członkowskiego w okresie pobytu, oraz są objęci pełnym ubezpieczeniem zdrowotnym w przyjmującym państwie członkowskim [lit. b)] lub studiują lub odbywają kształcenie zawodowe w tym państwie i posiadają wystarczające zasoby, o których mowa w lit. b) [lit. c)]. Artykuł 7 ust. 1 lit. d) tej dyrektywy przyznaje takie same prawa również członkom rodziny towarzyszącym lub dołączającym do obywatela Unii, który spełnia warunki określone w lit. a), b) lub c).

35 — Artykuł 16 dyrektywy 2004/38.

nego. W przypadku zakończenia stosunku zatrudnienia prawo pobytu nie wygasa tylko w niektórych sytuacjach, mianowicie gdy zainteresowany poszukuje nowej pracy, i to tylko przez pewien okres. Tym samym nawet obywatel państwa członkowskiego nie korzysta z ogólnego prawa pozostawania przez nieograniczony czas na terytorium innego państwa członkowskiego w celu podjęcia w nim zatrudnienia w późniejszym, wybranym przez niego czasie [36].

94. Wbrew stanowisku rządu niemieckiego, włoskiego i Zjednoczonego Królestwa Komisja uważa, że orzecznictwo Trybunału dotyczące zakresu praw przyznawanych dzieciom pracownika tureckiego przez art. 7 akapit pierwszy decyzji nr 1/80 nie narusza art. 59 protokołu dodatkowego.

95. Podzielam stanowisko zajęte przez Komisję. W celu uzasadnienia mojego stanowiska najpierw wykażę, dlaczego zakres temporalny praw przyznawanych przez art. 7 decyzji nr 1/80 dziecku pracownika tureckiego nie może być określony wyłącznie poprzez odwołanie do art. 10 i 11 rozporządzenia nr 1612/68, lecz powinien być oceniany również przy uwzględnieniu postanowień traktatu dotyczących swobodnego przepływu pracowników.

96. W drugiej kolejności wykażę, że orzecznictwo dotyczące zakresu praw przyznawanych przez art. 7 decyzji nr 1/80 dziecku pracownika tureckiego nie traktuje go, ogólnie rzecz biorąc, w sposób bardziej korzystny aniżeli dziecko pracownika z państwa członkowskiego.

97. Po trzecie wykażę, że w szczególnych okolicznościach sprawy zawisłej przed sądem krajowym orzecznictwo dotyczące warunków, w których prawa wywodzone z art. 7 decyzji nr 1/80 mogą zostać ograniczone, nie powoduje przyznania obywatelowi tureckiemu znajdującemu się w sytuacji takiej jak I. Derin uprawnień idących dalej aniżeli te, które przysługiwałyby pracownikowi z państwa członkowskiego.

1) Zakres praw przyznawanych przez art. 7 decyzji nr 1/80 należy określić nie tylko i wyłącznie przez odwołanie do art. 10 i 11 rozporządzenia nr 1612/68, lecz również przy uwzględnieniu postanowień traktu dotyczących swobodnego przepływu pracowników.

98. Uważam, że z powodów, które przedstawię poniżej, nie sposób przychylić się do stanowiska rządów niemieckiego, włoskiego i Zjednoczonego Królestwa, zgodnie z którym zakres temporalny praw przyznawanych przez art. 7 decyzji nr 1/80 dziecku pracownika tureckiego powinien być identyczny z zakresem temporalnym praw przy-

36 — W tym zakresie rząd Zjednoczonego Królestwa odwołuje się do wyroków z dnia 26 lutego 1991 r. w sprawie C-292/89 Antonissen (Rec. str. I-745, pkt 21); z dnia 20 lutego 1997 r. w sprawie C-344/95 Komisja przeciwko Belgii (Rec. str. I-1035, pkt 17) i z dnia 23 marca 2004 r. w sprawie C-138/02 Collins (Rec. str. I-2703, pkt 37).

znawanych przez art. 10 i 11 rozporządzenia nr 1612/68 dziecku pracownika z państwa członkowskiego.

99. Po pierwsze ta bardzo restrykcyjna wykładnia praw przyznawanych przez art. 7 akapit pierwszy decyzji nr 1/80 nie znajduje uzasadnienia w brzmieniu odnośnych przepisów.

100. Bezsporne jest również, że art. 7 decyzji nr 1/80 nie zawiera wskazówki, zgodnie z którą przyznawałby on dziecku pracownika tureckiego wyłącznie prawa pochodne, związane z posiadaniem przez nie statusu członka rodziny tego pracownika, które wygasałyby, gdy dziecko pracownika ukończy 21 rok życia i usamodzielni się.

101. Taka sama konkluzja narzuca się w odniesieniu do art. 59 protokołu dodatkowego. Przepis ten stwierdza mianowicie w bardzo ogólny sposób, że w dziedzinach objętych tym protokołem „Republika Turcji" nie może korzystać z traktowania bardziej korzystnego niż państwa członkowskie udzielają sobie nawzajem na mocy Traktatu ustanawiającego Wspólnotę.

102. Z całą pewnością nie można kwestionować, że przepis ten, mimo iż mówi on jedynie o „Republice Turcji", należy rozumieć w ten sposób, że określa on granice zakresu praw, które mogą zostać przyznane obywatelom tureckim zgodnie z protokołem dodatkowym. Dziedzina przepływu osób między państwami członkowskimi i Turcją należy do zakresu zastosowania tego protokołu, ponieważ dotyczą go przepisy rozdziału II tego protokołu, w szczególności jego art. 36.

103. Chciałbym również wskazać, ze celem decyzji nr 1/80 jest stopniowe realizowanie swobody przepływu pracowników między państwami członkowskimi i Turcją, o czym stanowią art. 12 układu stowarzyszeniowego i art. 36 protokołu dodatkowego, a zatem przy uwzględnieniu postanowień traktu dotyczących tej podstawowej swobody. Bezsporne jest również, że Rada Stowarzyszenia podejmuje decyzje w granicach przyznanych jej kompetencji.

104. Z tego można wnioskować, iż zgodnie z art. 59 protokołu dodatkowego prawa przyznawane przez decyzję nr 1/80 obywatelom tureckim traktowanym jako ogół, mianowicie pracownikom oraz członkom ich rodzin, nie mogą być bardziej korzystne aniżeli prawa, z których obywatele państw członkowskich i członkowie ich rodzin korzystają na podstawie postanowień traktatu dotyczących swobody przepływu pracowników i do których uwzględnienia zobowiązały się strony porozumienia.

105. Jednakże z ogólnych sformułowań użytych w art. 59 tego protokołu nie można moim zdaniem wnioskować, że zakres praw przyznawanych dziecku pracownika tureckiego przez art. 7 decyzji nr 1/80 powinien być określany wyłącznie przez odwołanie do art. 10 i 11 rozporządzenia nr 1612/68, z czego wynikałoby, że prawa te wygasają, gdy dziecko pracownika tureckiego ukończy 21 rok życia i usamodzielni się.

106. Ponadto tego rodzaju wykładnia zakresu zastosowania art. 7 decyzji nr 1/80 byłaby niezgodna z systemem ustanowionym przez tę decyzję. Artykuł 6 ust. 1 tej decyzji stanowi mianowicie wyraźnie, że przepis ten stosuje się „z zastrzeżeniem postanowień art. 7".

107. Trybunał orzekł w wyżej wymienionym wyroku w sprawie Aydinli [37], że z tego fragmentu zdania wynika wyraźnie, iż art. 7 decyzji nr 1/80 stanowi lex specialis na korzyść członków rodziny pracownika tureckiego. Artykuł 6 tej decyzji jest zatem stosowany jedynie, gdy zainteresowany nie może powoływać się na prawa przyznawane przez art. 7 akapit pierwszy bądź drugi tej decyzji.

37 — Punkt 19.

108. Teza, zgodnie z którą dziecko pracownika tureckiego nie należy do zakresu zastosowania art. 7 decyzji nr 1/80, gdy ukończy 21 rok życia i usamodzielni się i w danym wypadku jest objęte wyłącznie zakresem art. 6 tej decyzji, jest sprzeczna z pomocniczym charakterem przepisu art. 6.

109. W końcu jestem zdania, że teza prezentowana przez rządy niemiecki, włoski i Zjednoczonego Królestwa jest niezgodna z celami protokołu dodatkowego, którego część stanowi art. 59.

110. Jak już wykazywałem, protokół dodatkowy stanowi w art. 36, że swobodny przepływ pracowników między państwami członkowskimi i Republiką Turcji będzie osiągany stopniowo, pomiędzy końcem dwunastego i dwudziestego drugiego roku po wejściu w życie tego układu, uwzględniając postanowienia traktatu dotyczące swobody przepływu pracowników. Bezsporne jest również, że celem układu stowarzyszeniowego jest rzeczywiste ułatwienie przystąpienia Republiki Turcji do Unii Europejskiej.

111. Jeżeli dokonamy analizy przepisów rozporządzenia nr 1612/68, wydanego w celu urzeczywistnienia postanowień traktatu dotyczących swobodnego przepływu pracowników, to stwierdzimy, że prawodawca

wspólnotowy przewidział, iż dla efektywnego korzystania z tej swobody przepływu przez obywateli państw członkowskich konieczne jest zapewnienie im nie tylko prawa do połączenia z rodziną w przyjmującym państwie członkowskim, lecz również integracji rodziny w środowisku tego państwa.

112. Zgodnie z motywem piątym rozporządzenia nr 1612/68, o czym wielokrotnie przypominał Trybunał, należy zapewnić optymalnąintegrację rodziny pracownika z państwa członkowskiego w przyjmującym państwie członkowskim, tak aby gwarantowana przez traktat swoboda przepływu osób była wykonywana w obiektywnych warunkach wolności i godności [38].

113. Rozporządzenie nr 1612/68 gwarantuje również w art. 10 współmałżonkowi pracownika oraz zstępnym poniżej 21 roku życia lub pozostającym na utrzymaniu pracownika prawo osiedlenia się wraz z pracownikiem. Rozporządzenie przyznaje również w art. 11 członkom rodziny tego pracownika prawo do podejmowania zatrudnienia na całym terytorium przyjmującego państwa członkowskiego, w którym zatrudniony jest pracownik. W końcu rozporządzenie przyznaje również w art. 12 dzieciom tego pracownika prawo do kształcenia, nauki zawodu oraz szkolenia zawodowego w przyjmującym państwie członkowskim na takich samych warunkach jak obywatele tego państwa.

38 — Zobacz w szczególności wyrok z dnia 17 września 2002 r. w sprawie C-413/99 Baumbast i R (Rec. str. I-7091, pkt 50 i cytowane orzecznictwo).

114. Prawo członków rodziny pracownika z państwa członkowskiego do integracji w przyjmującym państwie członkowskim implikuje zatem nie tylko prawo do osiedlenia się wraz z nim w tym państwie i prawo do kształcenia, lecz również prawo swobodnego dostępu do zatrudnienia.

115. Oczywiście prawa przyznawane przez rozporządzenie nr 1612/68 członkom rodziny pracownika stanowią prawa pochodne, związane z korzystaniem przez tego pracownika ze swobody przemieszczania się uregulowanej w art. 39 WE. Co do zasady prawa te wygasają, gdy przesłanki określone w art. 10 tego rozporządzenia przestają być spełnione, to znaczy w przypadku dziecka, gdy ukończy ono 21 rok życia lub nie pozostaje już na utrzymaniu rodziców.

116. Jednakże, jak podnosi Komisja, te ograniczenia zakresu praw przyznawanych przez rozporządzenie nr 1612/68 dziecku pracownika z państwa członkowskiego należy rozumieć w świetle okoliczności, iż po ukończeniu przez to dziecko 21 roku życia i zaprzestaniu pobierania od rodziców środków na utrzymanie nabywa ono samodzielne prawa przewidziane przez traktat i akty prawa wtórnego wydane w celu jego wykonania.

117. Dziecko pracownika z państwa członkowskiego może zatem powoływać się

w szczególności na swobodę przepływu pracowników ustanowioną w art. 39 WE, w myśl której może przebywać na terytorium przyjmującego państwa członkowskiego w celu wykonywania w tym państwie pracy lub poszukiwania zatrudnienia i pozostać na terytorium tego państwa po ustaniu zatrudnienia.

118. Biorąc pod uwagę istnienie tych samodzielnych praw prawodawca wspólnotowy mógł zatem ograniczyć się w rozporządzeniu nr 1612/68 do określenia jedynie praw pochodnych, związanych tylko i wyłącznie z posiadaniem statusu członka rodziny pracownika będącego obywatelem państwa członkowskiego. Optymalna integracja dziecka pracownika z państwa członkowskiego w przyjmującym państwie członkowskim, zagwarantowana w tym rozporządzeniu przez ustanowienie praw pochodnych, związanych z posiadaniem przez nie statusu członka rodziny, może być kontynuowana w oparciu o wykonywanie przez to dziecko praw samodzielnych, jakie przyznają mu postanowienia traktatu.

119. W świetle powyższych rozważań uważam, że cel w postaci integracji pracowników tureckich i członków ich rodzin, który stanowi podstawę stowarzyszenia państw członkowskich z Republiką Turcji, stoi na przeszkodzie temu, aby zakres temporalny praw przyznawanych przez art. 7 akapit pierwszy decyzji nr 1/80 dziecku pracownika tureckiego był ograniczony do praw przyznawanych przez art. 10 i 11 rozporządzenia nr 1612/68 dziecku pracownika z państwa członkowskiego.

120. Otóż przyjęcie, że gdy dziecko pracownika tureckiego ukończy 21 rok życia i nie pozostaje już na utrzymaniu rodziców to traci ono prawa, które wywodzi z art. 7 akapit pierwszy decyzji nr 1/80 i może powoływać się jedynie na „progresywne" prawa przewidziane przez art. 6 tej samej decyzji, prowadziłoby do tego, że obywatele tureccy niezależnie od tego, do którego pokolenia by należeli i od jak dawna zamieszkiwaliby w przyjmującym państwie członkowskim, nie korzystaliby z szerszego zakresu praw aniżeli pierwsze pokolenie migrantów.

121. Miałoby to również ten skutek, że prawo pobytu dziecka pracownika tureckiego w przyjmującym państwie członkowskim, wynikające z decyzji nr 1/80, byłoby zawsze niepewne i ograniczone w czasie, nawet gdyby dziecko urodziło się w tym państwie i spędziło w nim cale swoje życie zawodowe, ponieważ prawo to wygasałoby w momencie, gdy dziecko pracownika tureckiego miałoby wypadek powodujący jego definitywną niezdolność do pracy lub gdy ubiegałoby się o przyznanie emerytury [39].

39 — Obywatel turecki nie może powoływać się na prawo pobytu na terytorium przyjmującego państwa członkowskiego na podstawie art. 6 decyzji nr 1/80, jeśli osiągnął wiek emerytalny lub jeśli uległ wypadkowi przy pracy pociągającemu za sobą całkowitą i stałą niezdolność do dalszego jej wykonywania. W takim przypadku zdaniem Trybunału zainteresowany, jako że prawo pobytu, na które się powołuje, nie przedstawia żadnego związku z wykonywaniem nawet przyszłego zatrudnienia, powinien być uważany za osobę, która ostatecznie opuściła rynek pracy tego państwa (wyrok z dnia 6 czerwca 1995 r. w sprawie C-434/93 Bozkurt, Rec. str. I-1475, pkt 39 i 40). W wyroku z dnia 23 stycznia 1997 r. w sprawie C-171/95 Tetik (Rec. str. I-329, pkt 40–42 i 46) Trybunał orzekł, że pracownik turecki traci prawa przyznane mu przez wspomniany art. 6, jeśli zdecyduje się on na zaprzestanie pracy i nie podejmie w stosownym czasie działań niezbędnych do nawiązania nowego stosunku pracy. Następnie Trybunał potwierdził to stanowisku w wyroku z dnia 10 lutego 2000 r. w sprawie C-340/97 Nazli (Rec. str. I-957, pkt 44 i 49).

122. Niepewność i ograniczenie w czasie praw, które zgodnie z taką wykładnią byłyby przyznawane obywatelom tureckim przez decyzję nr 1/80 niezależnie od tego, do którego pokolenia należą i jakie są ich więzy z przyjmującym państwem członkowskim, nie umożliwiałaby im optymalnej integracji w tym państwie.

123. Moim zdaniem Trybunał słusznie uznał, że art. 7 decyzji nr 1/80 przyznaje dziecku pracownika tureckiego samodzielne prawa, które zachowuje nawet po ukończeniu 21 roku życia i usamodzielnieniu się od rodziców.

124. Wyżej wymieniony wyrok w sprawie Ayaz, przywoływany przez rządy niemiecki, włoski i Zjednoczonego Królestwa w uzasadnieniu prezentowanej przez nie tezy, nie podważa tego stwierdzenia.

125. W wyroku tym Trybunał rozstrzygał, czy zięcia pracownika tureckiego należy uznać za członka rodziny tego pracownika w rozumieniu art. 7 akapit pierwszy decyzji nr 1/80, tak aby mógł on korzystać z praw przyznawanych przez te przepis. Odpowiadając na to pytanie Trybunał wskazał, że należy odwołać się do pojęcia „członka rodziny" w rozumieniu art. 10 ust. 1 rozporządzenia nr 1612/68 [40].

40 — Wyżej wymieniony wyrok w sprawie Ayaz (pkt 45).

126. Moim zdaniem to odwołanie od zakresu zastosowania przepisu art. 10 ust. 1 rozporządzenia nr 1612/68 należy rozumieć w ten sposób, że jeżeli chodzi o stopień pokrewieństwa niezbędny i wystarczający do ugruntowania przynależności do grupy osób określanej mianem członków rodziny, zakres znaczeniowy pojęcia „członka rodziny" w rozumieniu rozporządzenia nr 1612/68 należy zastosować do stowarzyszenia między państwami członkowskimi i Republiką Turcji. Odwołanie to nie miało na celu podważenia orzecznictwa dotyczącego samodzielnego charakteru praw przyznawanych przez art. 7 akapit pierwszy i drugi decyzji nr 1/80 członkowi rodziny spełniającym wymogi określone w tych przepisach.

127. Dowodzi tego moim zdaniem okoliczność, iż orzecznictwo to zostało wyraźnie potwierdzone w wyżej wymienionych wyrokach w sprawie Cetinkaya, w sprawie Aydinli i w sprawie Torun, które zostały wydane później aniżeli wyżej wymieniony wyrok w sprawie Ayaz.

128. W końcu ograniczenie zakresu praw przyznawanych przez art. 7 akapit pierwszy decyzji nr 1/80 do praw przyznawanych przez art. 10 rozporządzenia nr 1612/68 naruszałoby moim zdaniem cel sformułowany w preambule układu stowarzyszeniowego i powtórzony w art. 28 tego układu, polegający na ułatwieniu przystąpienia Republiki Turcji do Unii Europejskiej, gdy będzie ona w stanie przyjąć zobowiązania wynikające Traktatu.

129. Wskazałem już, że w celu rzeczywistego umożliwienia przystąpienia Republiki Turcji do Unii Europejskiej strony układu zobowiązały się do stopniowego realizowania swobody przepływu pracowników między nimi przy uwzględnieniu postanowień traktatu dotyczących tej podstawowej swobody.

130. Z tego celu oraz z wyraźnego odwołania do postanowień traktatu dotyczących swobody przepływu pracowników można wywnioskować, że określenie zakresu praw przyznawanych przez decyzję nr 1/80 pracownikom tureckim i członkom ich rodzin musi uwzględniać ewolucję praw przysługujących obywatelom państw członkowskich. Uwzględnienie tej ewolucji wydaje się w istocie niezbędne w celu umożliwienia obywatelom tureckim, korzystającym z praw przyznanych im w ramach stowarzyszenia, korzystania, w momencie przystąpienia Republiki Turcji do Unii Europejskiej, w najlepszych możliwych warunkach, z praw przysługujących obywatelom państw członkowskich.

131. Innymi słowy, przygotowanie przystąpienia Republiki Turcji do Unii Europejskiej powinno prowadzić do zapobieżenia wzrostowi rozbieżności pomiędzy prawami przyznawanymi obywatelom tureckim, którzy korzystają ze swobody przemieszczania się przewidzianej w ramach stowarzyszenia, a prawami przyznanymi obywatelom państw członkowskich.

132. Bezsporne jest, że prawo przemieszczania się i prawo pobytu, które pierwotnie zostały przewidziane w traktacie dla pracowników najemnych i osób prowadzących działalność na własny rachunek, było stopniowo uniezależniane od wykonywania działalności zarobkowej w celu przyznania go ogólnie wszystkim obywatelom państw członkowskich. Ewolucję tę rozpoczęły dyrektywy [41]. Następnie była ona kontynuowana przez Traktat o Unii Europejskiej, który wszedł w życie w dniu 1 listopada 1993 r., ustanawiając status obywatela Unii Europejskiej oraz przekształcając prawo przemieszczania się i prawo pobytu we wszystkich państwach członkowskich Wspólnoty w prawo przyznawane bezpośrednio przez traktat każdemu obywatelowi [42].

133. Kolejny etap wspomnianej ewolucji nastąpił za sprawą dyrektywy 2004/38, której termin na dokonanie transpozycji upłynął w dniu 30 kwietnia 2006 r. Dyrektywa ta przyznaje w szczególności obywatelom Unii Europejskiej, legalnie zamieszkującym w przyjmującym państwie członkowskim przez nieprzerwany okres pięciu lat, prawo stałego pobytu w tym państwie, które nie jest obwarowane żadnymi innymi warunkami [43].

134. W świetle tej ewolucji pozbawienie dzieci pracowników tureckich, które

41 — Zobacz dyrektywę Rady 90/364/EWG z dnia 28 czerwca 1990 r. w sprawie prawa pobytu (Dz.U. L 180, str. 26), dyrektywę Rady 90/365/EWG z dnia 28 czerwca 1990 r. w sprawie prawa pobytu pracowników i osób prowadzących działalność na własny rachunek, które zakończyły działalność zawodową (Dz.U. L 180, str. 28) i dyrektywę Rady 93/96/EWG z dnia 29 października 1993 r. w sprawie prawa pobytu dla studentów (Dz.U. L 317, str. 59).

42 — Artykuł 18 akapit pierwszy WE; w kwestii wykładni tego przepisu zob. ww. wyrok w sprawie Baumbast i R (pkt 81).

43 — Artykuł 16 dyrektywy 2004/38.

spełniają wymogi określone w art. 7 decyzji nr 1/80, praw wywodzonych z tego przepisu w momencie ukończenia 21 roku życia i zaprzestania pobierania od rodziców środków na utrzymanie oraz traktowanie ich w taki sam sposób jak pierwsze pokolenie migrantów nie byłoby zgodne z celem polegającym na ułatwieniu przystąpienia Republiki Turcji do Unii Europejskiej.

135. Tego rodzaju systematyczne „cofnięcie" dzieci pracowników tureckich „do pozycji wyjściowej" w procesie integracji w przyjmującym państwie członkowskim wydaje mi się tym mniej uzasadnione, że również sytuacja obywateli państw trzecich, które nie zawarły ze Wspólnotą żadnego odnośnego porozumienia, uległa wyraźnej poprawie.

136. Otóż dyrektywa Rady 2003/109/WE [44], przyjęta w duchu deklaracji Rady Europejskiej przyjętej podczas szczególnego szczytu w Tampere w dniach 15 i 16 października 1999 r. [45], przyznaje obywatelom państw trzecich, legalnie zamieszkującym na terytorium państwa członkowskiego przez okres pięciu lat, status rezydenta długoterminowego, dzięki któremu korzysta on pod wieloma względami z równego traktowania z obywatelami danego państwa. Chodzi w szczególności o warunki zatrudnienia w charakterze pracownika najemnego i prowadzenia działalności na własny rachunek, edukacji i kształcenia zawodowego, zabezpieczenia społecznego, pomocy socjalnej i ochrony socjalnej, ulg podatkowych i dostępu do towarów i usług oraz dostaw towarów i świadczenia usług udostępnianych powszechnie oraz do procedur uzyskania zakwaterowania [46].

137. Z tą ewolucją nie byłoby zatem zgodne, gdyby prawa przyznawane dziecku pracownika tureckiego przez układ stowarzyszeniowy, który został zawarty przed ponad czterdziestu laty, nie były bardziej korzystne od praw, z których będą mogli korzystać obywatele wszystkich państw trzecich, którzy zamieszkiwali legalnie na terytorium państwa członkowskiego przez okres pięciu lat. Fakt, iż układ stowarzyszeniowy został zawarty wcześniej, oraz cel polegający na ułatwieniu przystąpienia Republiki Turcji do Unii Europejskiej muszą prowadzić do tego, że obywatele tureccy, którzy skorzystali z praw przyznawanych im przez układ stowarzyszeniowy, mają status pośredni pomiędzy statusem prawnym obywateli Unii Europejskiej a statusem prawnym obywateli państw trzecich.

44 — Dyrektywa Rady 2003/109/WE z dnia 25 listopada 2003 r. dotycząca statusu obywateli państw trzecich będących rezydentami długoterminowymi (Dz.U. 2004, L 16, str. 44). Przepisy niniejszej dyrektywy stosuje się bez uszczerbku dla korzystniejszych przepisów dotyczących dwustronnych i wielostronnych umów między Wspólnotą lub Wspólnotą i jej państwami członkowskimi z jednej strony a państwami trzecimi z drugiej strony [art. 3 ust. 3 lit. a)]. Państwa członkowskie były zobowiązane do przyjęcia przepisów niezbędnych do wykonania dyrektywy do dnia 23 stycznia 2006 r. (art. 26 akapit pierwszy).

45 — Z deklaracji tej wynika, że status prawny obywateli państw trzecich powinien zostać zbliżony do statusu obywateli państw członkowskich oraz że osoba, która zamieszkiwała legalnie na terytorium państwa członkowskiego przez określony czas i która posiada zezwolenie na pobyt długoterminowy, powinna uzyskać w tym państwie członkowskim zestaw jednolitych praw jak najbardziej zbliżonych do praw przyznanych obywatelom Unii Europejskiej (motyw drugi dyrektywy 2003/109).

46 — Artykuł 11 ust. 1 dyrektywy 2003/109.

138. Z tego właśnie powodu jestem zdania, że zakres praw przyznawanych przez art. 7 akapit pierwszy decyzji nr 1/80 dziecku pracownika tureckiego nie może być określany wyłącznie poprzez odwołanie do praw przyznawanych dziecku pracownika z państwa członkowskiego w szczególności na podstawie art. 10 i 11 rozporządzenia nr 1612/68, lecz również przy uwzględnieniu postanowień traktatu dotyczących swobodnego przepływu pracowników, do których uwzględniania zobowiązały się strony układu stowarzyszającego, oraz aktów prawa wtórnego przyjętych w celu wprowadzenia w życie tych postanowień traktatu.

2) Ogólnie rzecz ujmując, orzecznictwo dotyczące zakresu praw wywodzonych z art. 7 decyzji nr 1/80 nie zapewnia dziecku pracownika tureckiego traktowania bardziej korzystnego anieli to, z którego zgodnie z traktatem korzysta pracownik z państwa członkowskiego

139. Jeżeli dokonamy ogólnej oceny zakresu samodzielnych praw przyznawanych dziecku pracownika tureckiego przez art. 7 decyzji nr 1/80, to stwierdzimy, że prawa te są znacznie mniej korzystne aniżeli te, które obywatel państwa członkowskiego wywodzi z postanowień traktatu dotyczących swobody przepływu pracowników i aktów prawa wtórnego przyjętych w celu wprowadzenia w życie tych postanowień traktatu.

140. Niedogodności dla dzieci pracowników tureckich dotyczą, po pierwsze, zakresu terytorialnego prawa dostępu do zatrudnienia i prawa pobytu, po drugie prawa do łączenia rodzin w przyjmującym państwie członkowskim i po trzecie warunków, w których prawa te mogą zostać ograniczone w tym państwie członkowskim.

141. W przedmiocie pierwszej z tych niedogodności z orzecznictwa wynika, że prawo dostępu do zatrudnienia i prawo pobytu przyznawane przez art. 7 decyzji nr 1/80 dotyczą tylko i wyłącznie przyjmującego państwa członkowskiego. Inaczej aniżeli w przypadku pracownika z państwa członkowskiego członkowie rodziny pracownika tureckiego nie korzystają z prawa swobodnego przemieszczania się na całym terytorium Wspólnoty w celu przyjęcia oferty pracy ani z prawa pobytu w dowolnym państwie członkowskim [47].

142. Dziecko pracownika tureckiego, które chciałoby podjąć zatrudnienie w charakterze pracownika najemnego w innym państwie członkowskim, znajdowałoby się na podstawie decyzji nr 1/80 w sytuacji migranta pierwszego pokolenia i mogłoby w tym państwie powoływać się jedynie na „progresywne" prawa przewidziane w art. 6 tej decyzji. Wjazd na terytorium innego państwa członkowskiego podlega prawu krajowemu tego państwa. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem przepisy dotyczące stowarzyszenia Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej i Republiki Turcji nie wkraczają

47 — Zobacz w tym sensie ww. wyrok w sprawie Tetik (pkt 29).

bowiem w kompetencje państw członkowskich do uregulowania wjazdu na ich terytorium obywateli tureckich, a także warunków ich pierwszego zatrudnienia [48].

143. Co prawda niedogodność tę kompensuje w pewnym stopniu dyrektywa 2003/109, która przyznaje obywatelom państw trzecich mającym status rezydenta długoterminowego w państwie członkowskim prawo pobytu na terytorium innego państwa członkowskiego w szczególności w celu podjęcia zatrudnienia i prowadzenia działalności na własny rachunek lub też w innym celu [49]. Jednakże prawa, które są przyznawane obywatelom państw trzecich nie są tak daleko idące jak prawa przyznawane obywatelom Unii [50].

144. Podobnie należy przyjąć, że dziecko pracownika tureckiego nie nabywa na podstawie art. 7 decyzji nr 1/80 prawa do połączenia z rodziną w przyjmującym państwie członkowskim. Prawo wjazdu współmałżonka, dzieci i innych członków rodziny, mających obywatelstwo państwa trzeciego, na terytorium tego państwa członkowskiego, podlega przepisom prawa krajowego.

145. Z całą pewnością przyjmujące państwo członkowskie jest zobowiązane do wykonywania swoich kompetencji w tej dziedzinie z poszanowaniem praw podstawowych chronionych w szczególności przez europejską Konwencję praw człowieka i podstawowych wolności oraz inne umowy międzynarodowe, których jest stroną. Jednakże ochrona życia rodzinnego przewidziana w tych aktach prawa międzynarodowego, a w szczególności w art. 8 tej konwencji, nie gwarantuje prawa do połączenia z rodziną o zakresie porównywalnym z prawem przewidzianym w rozporządzeniu nr 1612/68 i w dyrektywie 2004/38 [51].

146. To samo dotyczy dyrektywy Rady 2003/86/WE [52]. Co prawda w przyszłości prawo obywateli państw trzecich do łączenia rodzin korzysta z dodatkowych gwarancji w zakresie, w jakim dyrektywa ta zobowiązuje państwa członkowskie do zezwalania na połączenie z rodziną członków rodziny tego obywatela w rozmaitych przypadkach bez korzystania przez to państwo ze swobodnego uznania [53], jednakże gwarancje przyznawane obywatelom państw trzecich nie powodują

48 — Wyżej wymieniony wyrok w sprawie Ergat (pkt 35), wyrok z dnia 11 maja 2000 r. w sprawie C-37/98 Savas (Rec. str. I-2927, pkt 58 i 65), i wyrok z dnia 21 października 2003 r. w sprawach połączonych C-317/01 i C-369/01 Abatay i in. (Rec. str. I-12301, pkt 63 i 65).

49 — Artykuł 14 dyrektywy 2003/109.

50 — Zobacz w tej kwestii wymogi określone w art. 14 i 15 dyrektywy 2003/109.

51 — Zobacz w szczególności wyroki ETPC z dnia 19 lutego 1996 r. w sprawie Gül przeciwko Szwajcarii, *Recueil des arrêts et décisions* 1996-I, str. 174, § 38, z dnia 28 listopada 1996 r. Ahmut przeciwko Niderlandom, *Recueil des arrêts et décisions* 1996-VI, str. 2031, § 63 i z dnia 21 grudnia 2001 r. w sprawie Sen przeciwko Niderlandom, § 31.

52 — Dyrektywa z dnia 22 września 2003 r. w sprawie prawa do łączenia rodzin (Dz.U. L 251, str. 12). Termin na dokonanie przez państwa członkowskie transpozycji tej dyrektywy upłynął w dniu 3 października 2005 r.

53 — Zobacz art. 4 ust. 1 dyrektywy 2003/86.

uzyskania przez nich praw, których zakres byłby porównywalny z zakresem praw przysługującym obywatelom Unii.

147. W końcu z orzecznictwa Trybunału dotyczącego warunków, w których prawa wywodzone z art. 7 decyzji nr 1/80 mogą zostać ograniczone, wynika dodatkowe ograniczenie w porównaniu z katalogiem względów, które mogą zostać powołane wobec obywatela państwa członkowskiego. Poza sytuacją, w której pobyt zainteresowanego może zostać przerwany ze względów porządku, bezpieczeństwa lub zdrowia publicznego, co może nastąpić zarówno w odniesieniu do obywatela państwa trzeciego, jak i obywatela państwa członkowskiego, obywatel turecki traci prawo dostępu do zatrudnienia i prawo pobytu w przyjmującym państwie członkowskim, jeżeli opuści jego terytorium na znaczny okres i bez uzasadnionych powodów.

148. W takim przypadku, jeżeli zainteresowany pragnie ponownie osiedlić się w tym państwie, w którym zamieszkiwał, musi on złożyć kolejny wniosek o wydanie zgody na dołączenie do pracownika tureckiego, do którego rodziny należy, pod warunkiem że nadal spełnia wymogi określone w art. 7 akapit pierwszy decyzji nr 1/80, względnie, w odniesieniu do podjęcia zatrudnienia, wymogi określone w art. 6 tej samej decyzji [54].

149. W świetle całokształtu powyższych rozważań jestem zdania, że wykładnia art. 7 akapit pierwszy i drugi decyzji nr 1/80, której dokonał Trybunał i zgodnie z którą przepisy te przyznają dziecku pracownika tureckiego samodzielne prawo dostępu do zatrudnienia i prawo pobytu, które nie wygasają po ukończeniu przez zainteresowanego wieku lat 21 i usamodzielnieniu się przez niego, nie jest niezgodna z art. 59 protokołu dodatkowego. Przepis ten nie uzasadnia zatem podważenia orzecznictwa dotyczącego zakresu temporalnego praw przyznawanych przez art. 7 decyzji nr 1/80 dziecku pracownika tureckiego.

150. Argumenty podnoszone przez rząd Zjednoczonego Królestwa nie wydają się uzasadniać odmiennego stanowiska.

151. Rząd Zjednoczonego Królestwa przypomina, że w wyżej wymienionym wyroku w sprawie Aydinli Trybunał orzekł, iż art. 7 akapit pierwszy decyzji nr 1/80 przyznaje członkom rodziny pracownika tureckiego prawo do zatrudnienia, ale nie nakłada na nich obowiązku wykonywania pracy najemnej. Zgodnie z argumentacją tego rządu wykładnia ta, w połączeniu z orzecznictwem, zgodnie z którym prawo pobytu wywodzone z tego przepisu może zostać utracone jedynie w przypadku określonym w art. 14 decyzji nr 1/80 oraz w przypadku opuszczenia terytorium przyjmującego państwa członkowskiego na dłuższy czas bez uzasadnionego powodu, może prowadzić do tego, że dziecko

54 — Wyżej wymieniony wyrok w sprawie Ergat (pkt 49).

pracownika tureckiego będzie traktowane w sposób bardziej korzystny aniżeli obywatel państwa członkowskiego.

152. Rząd Zjednoczonego Królestwa wydaje się czynić aluzję, dla przykładu, do przypadku zdolnego do pracy dziecka pracownika tureckiego, które nie zabiega o znalezienie pracy i zmierza w kierunku spowodowania obciążenia dla systemu ochrony socjalnej przyjmującego państwa członkowskiego.

153. Jednakże okoliczność, że w szczególnych przypadkach orzecznictwo mające znaczenie w niniejszej sprawie może traktować obywatela tureckiego bardziej korzystnie aniżeli obywatela państwa członkowskiego, nie uzasadnia kwestionowania w ogólności zakresu temporalnego praw przyznawanych przez art. 7 dziecku pracownika tureckiego. Jeżeli taka sytuacja zostałaby stwierdzona, art. 59 protokołu dodatkowego mógłby wymagać określenia dodatkowego przypadku, w których prawa te mogą być ograniczane.

154. W takim przypadku to nie zakres temporalny praw przyznawanych przez art. 7 decyzji nr 1/80, lecz zamknięty katalog obejmujący dwa przypadki, w których zgodnie z orzecznictwem prawa te mogą być ograniczane, wymagałby ewentualnej weryfikacji na potrzeby spełnienia wymogu ustanowionego w art. 59 protokołu dodatkowego.

155. W każdym razie stwierdzam, że tego rodzaju konieczność nie powstaje w okolicznościach sprawy zawisłej przed sądem krajowym.

3) Orzecznictwo dotyczące warunków, w których prawa wywodzone z art. 7 decyzji nr 1/80 mogą być ograniczane, nie prowadzi do przyznania obywatelowi tureckiemu, znajdującemu się sytuacji dokładnie takiej jak I. Derin, uprawnień idących dalej aniżeli te, które przysługiwałyby pracownikowi z państwa członkowskiego.

156. Zgodnie z orzecznictwem mającym znaczenie w niniejszej sprawie I. Derin, który nie opuścił terytorium przyjmującego państwa członkowskiego na znaczny okres i bez uzasadnionych powodów, może utracić prawa, które wywodzi z art. 7 akapit pierwszy tiret drugie decyzji nr 1/80 tylko na podstawie art. 14 tej decyzji.

157. Ponadto z informacji przedstawionych przez sąd odsyłający wynika, że zainteresowany regularnie wykonywał działalność zarobkową w Niemczech i że po odbyciu kary pozbawienia wolności ponownie podjął pracę. W związku z tym nie znajduje się on w opisanej przez rząd Zjednoczonego Królestwa sytuacji osoby, która nie zabiega o znalezienie pracy i zmierza w kierunku spowodowania obciążenia dla systemu pomocy społecznej przyjmującego państwa członkowskiego.

158. Obywatel państwa członkowskiego, który znajdowałby się w sytuacji podobnej do I. Derina, mógłby zostać wydalony z przyjmującego państwa członkowskiego jedynie na podstawie art. 39 akapit trzeci WE.

159. Jak już wykazałem, przesłanki stosowania art. 14 decyzji nr 1/80 są niemal identyczne z przesłankami stosowania art. 39 akapit trzeci WE [55]. Zatem I. Derin nie korzysta w tym zakresie z uprawnień idących dalej aniżeli te, z których korzysta obywatel państwa członkowskiego na podstawie traktatu.

160. W świetle całokształtu rozważań proponuję, aby Trybunał odpowiedział na pierwsze pytanie prejudycjalne, że orzecznictwo, zgodnie z którym obywatel turecki, który w ramach łączenia rodzin jako dziecko przyjechał na terytorium państwa członkowskiego, nie traci prawa pobytu wynikającego z prawa swobodnego dostępu do dowolnej pracy najemnej, które wywodzi z art. 7 akapit pierwszy tiret drugie decyzji nr 1/80, z wyjątkiem dwóch przypadków, mianowicie określonego w art. 14 tej decyzji oraz w razie opuszczenia terytorium przyjmującego państwa członkowskiego na znaczny okres i bez uzasadnionego powodu, także wówczas gdy po ukończeniu dwudziestego pierwszego roku życia nie mieszka już razem z rodzicami i nie otrzymuje już od nich środków utrzymania, jest zgodne z art. 59 protokołu dodatkowego.

C — *W przedmiocie drugiego pytania prejudycjalnego*

161. Przedkładając pytanie drugie Verwaltungsgericht Darmstadt pragnie dowiedzieć się, czy dziecko pracownika tureckiego może nadal korzystać ze szczególnej ochrony na podstawie art. 14 decyzji nr 1/80, jeżeli na pierwsze pytanie Trybunał odpowie, że dziecko to nie jest już objęte zakresem art. 7 akapit pierwszy tej decyzji, gdy ukończyło 21 rok życia, nie pozostaje już na utrzymaniu rodziców i jeżeli nie może się już powoływać na art. 6 tej samej decyzji.

162. Biorąc pod uwagę, że zaproponowałem potwierdzenie orzecznictwa, zgodnie z którym dziecko pracownika tureckiego nie traci praw, które wywodzi z art. 7 akapit pierwszy decyzji nr 1/80 z chwilą ukończenia 21 roku życia i w której nie pozostaje już na utrzymaniu rodziców, wydaje mi się, że nie ma potrzeby udzielania odpowiedzi na drugie pytanie prejudycjalne.

55 — Wyżej wymieniony wyrok w sprawie Cetinkaya (pkt 43 i 44).

V — Wnioski

163. W świetle całokształtu powyższych rozważań proponuję, by Trybunał odpowiedział na pytania przedłożone przez Verwaltungsgericht Darmstadt w następujący sposób:

Orzecznictwo, zgodnie z którym obywatel turecki, który w ramach łączenia rodzin jako dziecko przyjechał na terytorium państwa członkowskiego, nie traci prawa pobytu wynikającego z prawa swobodnego dostępu do dowolnej pracy najemnej, które wywodzi z art. 7 akapit pierwszy tiret drugie decyzji nr 1/80 z dnia 19 września 1980 r. w sprawie rozwoju stowarzyszenia między Europejską Wspólnotą Gospodarczą a Turcją, wydanej przez Radę Stowarzyszenia, która została utworzona na mocy Układu ustanawiającego stowarzyszenie między Europejską Wspólnotą Gospodarczą a Turcją, z wyjątkiem dwóch przypadków, mianowicie po pierwsze określonego w art. 14 tej decyzji oraz po drugie w razie opuszczenia terytorium przyjmującego państwa członkowskiego na znaczny okres i bez uzasadnionego powodu, także wówczas gdy po ukończeniu dwudziestego pierwszego roku życia nie mieszka już razem z rodzicami i nie otrzymuje już od nich środków utrzymania, jest zgodne z art. 59 protokołu dodatkowego, który został podpisany w dniu 23 listopada 1970 r. w Brukseli oraz zawarty, zatwierdzony i ratyfikowany w imieniu Wspólnoty rozporządzeniem Rady (EWG) nr 2760/72 z dnia 19 grudnia 1972 r.